

# RoD/IPV

## Reactions on Display / Intimate Partner Violence



# **RoD / IPV**

## **Reactions on Display /**

### **Intimate Partner Violence**

**En metodstudie av ett nytt interaktivt datasimuleringsbaserat behandlingskoncept för  
män som dömts för våld mot sin kvinnliga partner**

**Projektnummer: 2007\_2**

---

Kristina Sygel Marianne Kristiansson Roberto Furberg Uno Fors

Layout: Jenny Botvidsson Kriminalvårdens Utvecklingsenhet, 2012  
Tryckning: Kriminalvården

Ytterligare exemplar kan beställas från:  
Kriminalvården, 601 80 Norrköping  
Beställningsnr: 6057  
ISBN: 978-91-86903-04-6  
Hemsida: [www.kriminalvarden.se/publikationer](http://www.kriminalvarden.se/publikationer)

# INNEHÅLLSFÖRTECKNING

---

INLEDNING .....	6
PARTNERVÅLD .....	6
IDAP .....	6
SIMULERING INOM VÅRD OCH MEDICIN .....	7
ROD .....	7
UTFORMNING AV PROGRAMMET ROD/IPV .....	7
PILOTSTUDIE .....	12
MÅLSÄTTNING .....	13
METOD .....	14
UTFORMANDET AV PARTNERVÅLDSSCENARIOT .....	14
SAMMANFOGANDET AV SCENARIOT MED ROD DATASYSTEMET FÖR ATT SKAPA ROD/IPV .....	14
URVALET AV STUDIEDELTAGARE .....	14
REKRYTERING AV STUDIEDELTAGARNA .....	15
FÖRSÖKENS PRAKTISKA UTFÖRANDE .....	15
STATISTISKA METODER .....	16
ETISKA ÖVERVÄGANDEN .....	16
UTFORMANDET AV ENGELSKA VERSIONEN AV ROD/IPV OCH DEN BRITTISKA PILOTSTUDIEN .....	17
RESULTAT .....	18
BAKGRUNDSINFORMATION OM DELTAGARE .....	18
DELTAGARNAS UPPLEVELSER AV SYSTEMET .....	19
DELTAGARNAS REAKTIONSVÄL I SYSTEMET .....	20
DELTAGARNAS FYSISKA OCH EMOTIONELLA SVAR I SYSTEMET .....	22
RESULTAT AV PILOTSTUDIEN PÅ NOMSERVICES AV ROD/IPV .....	24
DISKUSSION .....	26
SLUTKOMMENTAR .....	29
FÖRFATTARE TILL RAPPORTEN .....	30
REFERENSER .....	31

## INLEDNING

---

### Partnervåld

Våld mot kvinnor har under de senaste två decennierna uppmärksammats både internationellt och nationellt. Världshälsoorganisationen (WHO) utgav 1993 en deklARATION avseende avskaffande av våld mot kvinnor samt en handlingsplan för jämställdhet (WHO, 1993). Samma år tillsattes svenska Kvinnofridskommissionen som kom med flera förslag om lagändringar angående våld mot kvinnor och barn vilka bland annat utmynnade i att den nya brottsrubriceringen grov kvinnofridskränkning infördes. Regeringen beslutade även om en brottsofferundersökning vilken visade att ”mäns våld mot kvinnor är utbrett, frekvent och aktuellt” trots att Sverige är ett land som ofta ses som ett föredöme i jämställdhetsfrågor (Lundgren, 2001). Europaparlamentet antog 2006 ett initiativbetänkande om hur våld mot kvinnor bör bekämpas (Eliasson & Ellgrim 2006). Samma år inrättades Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) i vilket ingår en patientmottagning och en stödtelefonlinje för kvinnor som utsatts för hot och våld. NCK arbetar även med metodutveckling, information, utbildning, kunskapssammanställning och forskning om våld mot kvinnor (SFS 2006:1072).

### IDAP

Kriminalvården har sedan 2004 tillhandahållit ett påverkansprogram för män dömda för våld mot sin kvinnliga partner, Integrated Domestic Abuse Programme, IDAP (IDAP, 2006). IDAP är ett program som är baserat på kognitiv beteendeterapi (Beck, 1979) och social inlärning (Bandura, 1969) och vilket översatts till svenska från det program som använts inom den brittiska kriminalvården. IDAP har genomgått ackreditering vilket innebär att det har granskats av Kriminalvårdens panel för ackreditering av påverkansprogram som ges inom Kriminalvården (Ackreditering, Kriminalvården). Det ursprungliga IDAP-programmet är skapat i Minnesota, USA baserat på Domestic Abuse Intervention Project som är del av The Duluth Model. The Duluth Model framtog och implementerades i en liten arbetarklasstad i norra delstaten Minnesota 1980-1981. De ursprungliga skaparna var aktivister i rörelsen mot kvinnomisshandel. Duluth valdes som den stad i Minnesota där ett samarbete mellan brotts- och civilrättsliga organisationer skulle kunna implementeras i fall av upprepat partnervåld. Upprepat partnervåld definierades som ett pågående misshandelsmönster utfört av en gärningsman mot en tidigare eller aktuell kärlekspartner. Elva organisationer deltog i det ursprungliga samarbetet inklusive 911 (motsvarande SOS alarm), polis och åklagare, frivården, brottmåls- och civilrättsliga domstolar, en lokal kvinnojour, tre psykiatriska organisationer och en nybildad samlingsorganisation som hette Domestic Abuse Intervention Project, DAIP. DAIPs ursprung som aktivist- och reformationsrörelse har format dess utveckling och popularitet i andra samhällen och idag är the Duluth Model en av de mest replikerade partnervåldsinterventionerna i USA och även internationellt. (IDAP, 2006; Pence & Paymar, 1993; www.theduluthmodel.org).

I IDAP, som det används inom svenska Kriminalvården idag, finns det en manlig och en kvinnlig programledare, kriminalvårdare med särskild utbildning i IDAP, som vid varje tillfälle behandlar ca 8 män i grupp. Gruppen träffas en gång per vecka i 27 veckor och intagning till grupperna är löpande under året. Programledarna fångar upp, genom videofall, diskussion och självrapporteringsblad, klienternas makt och kontroll problematik och lär samtidigt ut beteenden som främjar jämställdhet och konfliktlösning. Innan intagningen till gruppen genomgår klienten en brottsanalys (djupintervju), en orienteringssession och riskbedömning enligt Spousal Abuse Risk Assessment (SARA) skalan (Kropp & Hart, 2000) samt bedömning av alkohol och narkotika bruk enligt AUDIT (Babor et al, 2001) och DUDIT (Bearman et al, 2005). Kriterier som exkluderar män från antagning till IDAP programmet är följande: nekande till brott, ett pågående missbruk av sinnesförändrande droger eller en psykisk problematik som hindrar att de kan tillgodogöra sig programmet, samkönade relationer samt språksvårigheter. Då grupp-programmet är avslutat får männen fyra enskilda samtal med fokus på återfallsprevention. Som del av IDAP programmet erbjuds mannens partner stöd via en Partnerkontaktperson från Frivården (www.kriminalvarden.se). Föreskrift från domstol om att genomgå IDAP är nu vanligt förekommande då en man döms till frivårdspåföljd för partnervåld.

Under personutredning informeras mannen om programmet IDAP, samt förutsättningar för deltagande. Slutlig bedömning görs efter att mannen har genomgått en så kallad brottsanalys, där det tydligt skall framgå om han är lämplig eller olämplig för deltagande i programmet. I de fall där mannen blir dömd till en föreskrift om IDAP och av någon anledning missköter sig (till exempel återfall i missbruk eller våld, ogiltig frånvaro), rapporteras han till övervakningsnämnden som tar ställning om olika åtgärder. Om en kontraktsvård återredovisas till åklagaren, riskerar mannen att få avtjäna hela det alternativa fängelsestraffet genom verkställighet i anstalt.

## **Simulering inom vård och medicin**

Datorbaserad simulering för att gestalta olika risksituationer har länge använts inom flygindustrin, kärnkraft och militären och har börjat användas allt mer inom medicinsk undervisning för främja inläring (Bergin et al, 2003a; McLaughlin et al, 2008). Forskning har visat att användare av interaktiva datasimuleringar inom det medicinska området upplever dessa som emotionellt engagerande och motivationshöjande (Bergin et al, 2003b, Botezatu et al 2010), Courteille 2008).

## **RoD**

Inspirerat av framgångarna med datorbaserad simulering inom medicinsk utbildning påbörjades ett samarbete mellan institutionen LIME och Programområdet social- och rättspsykiatri på institutionen för Klinisk Neurovetenskap vid Karolinska Institutet (KI) för att studera potentialen av simuleringssystem inom rättspsykiatrisk diagnostik och vård. Med stöd av FAS utvecklades ett nytt datorbaserat interaktivt simuleringssystem som kallades Reactions on Display, RoD, för behandling och riskutredning av rättspsykiatriska patienter (beskrivet i Wijk et al., 2009).

RoD-systemet som utvecklades på LIME är ett slags ramverk, med vars hjälp olika interaktiva scenarier kan implementeras. Inom RoD/Rättspsykiatri utvecklades ett primärt scenario kring våld mellan en mor och en son som bor hemma, vilket användes till ett antal olika studier.

Inom ramen för rättspsykiatriprojektet utvärderades hur rättspsykiatriska patienter med autismspektrumstörning/ Aspergers syndrom eller schizofreni svarade på och fattade beslut i ett interaktivt våldsscenario i RoD systemet (se Arborelius et al, 2011). De rättspsykiatriska patienterna noterade färre emotionella reaktioner hos de virtuella skådespelarna och gjorde fler våldsamma val än kontrollgruppen. Avvikande svar hos patienter kunde även identifieras. Fynden i studien talade för att man med hjälp av RoD systemet kan identifiera emotionella störningar hos patienter som inte är lika tydliga i traditionella riskbedömningsinstrument. Användning av RoD systemet skulle således kunna avslöja riskindivider och därmed vara kliniskt användbart.

## **Utformning av programmet RoD/IPV**

Institutionerna LIME och Klinisk Neurovetenskap påbörjade tillsammans med Kriminalvården ett samarbete kring att vidareutveckla RoD/Rättspsykiatri till simulering av också partnervåldssituationer. Detta projekt startade under 2008 och har pågått fram till i dag (2011-12-31). Den övergripande målsättningen är att, baserat på RoD-konceptet skapa ett nytt datorbaserat interaktivt behandlingskoncept för män som dömts till skyddstillsyn för våld mot sin kvinnliga partner och redan går Kriminalvårdens påverkansprogram mot partnervåld, IDAP. Detta nya system som alltså är baserat på RoD/Rättspsykiatri har fått namnet Reactions on Display/Intimate Partner Violence eller RoD/IPV i korthet.

Behandlingskonceptet för RoD/IPV är baserat på kognitiv beteendeteori och social inläringsteori på samma sätt som IDAP programmet, vilket speglas i simuleringens utformning. I kognitiv beteendeterapi är en av de viktigaste principerna att även ett komplext mänskligt beteende kan brytas ner till komponenterna känsla, tanke, handling och kan på så sätt modifieras. Social inläringsteori baseras på premisen att människor lär sig genom att observera andras beteenden, attityder och utfallet av dessa beteenden (Beck, 1975; Bandura, 1969). I programmet visas en simulering av ett gräl mellan ett sambopar. Grålet kan trappas upp från en begynnande verbal konflikt till fysiskt våld eller trappas ner till en fredlig lösning av konflikten beroende på vilka handlingar försökspersonen väljer att mannen i simuleringen skall genomföra. I valsituationerna ingår frågor om sannolika fysiska reaktioner, känslor och tankar hos paret i simuleringen som

försökspersonen skall besvara (se Figur 1). Fysiska reaktioner hos personerna i simuleringen som försökspersonen kan markera med ett kryss är baserade på Cannons "fight or flight response" (Cannon, 1932; Taylor et al 2000) och de emotionella på Ekmans "basic emotions" (Ekman P et al, 1969). Det är tänkt att simuleringen skall göra det lättare för försökspersonen (en partnervåldsförövare) att ändra sitt våldsbeteende på grund av att han i bild får se och skriftligt reflektera över vanliga känslor, tankar, handlingar och konsekvenser vid en typisk partnervåldssituation, inklusive konsekvenserna av de val som han gör (Figur 2).

Introduktion Scenario Historik Anmärkningar Avsluta

Vad tror du Niklas har för känsla nu?

Ilska  
 Rädsla  
 Glädje  
 Sorg  
 Förvåning  
 Lugn  
 Avsky/Förakt  
 Inget speciellt

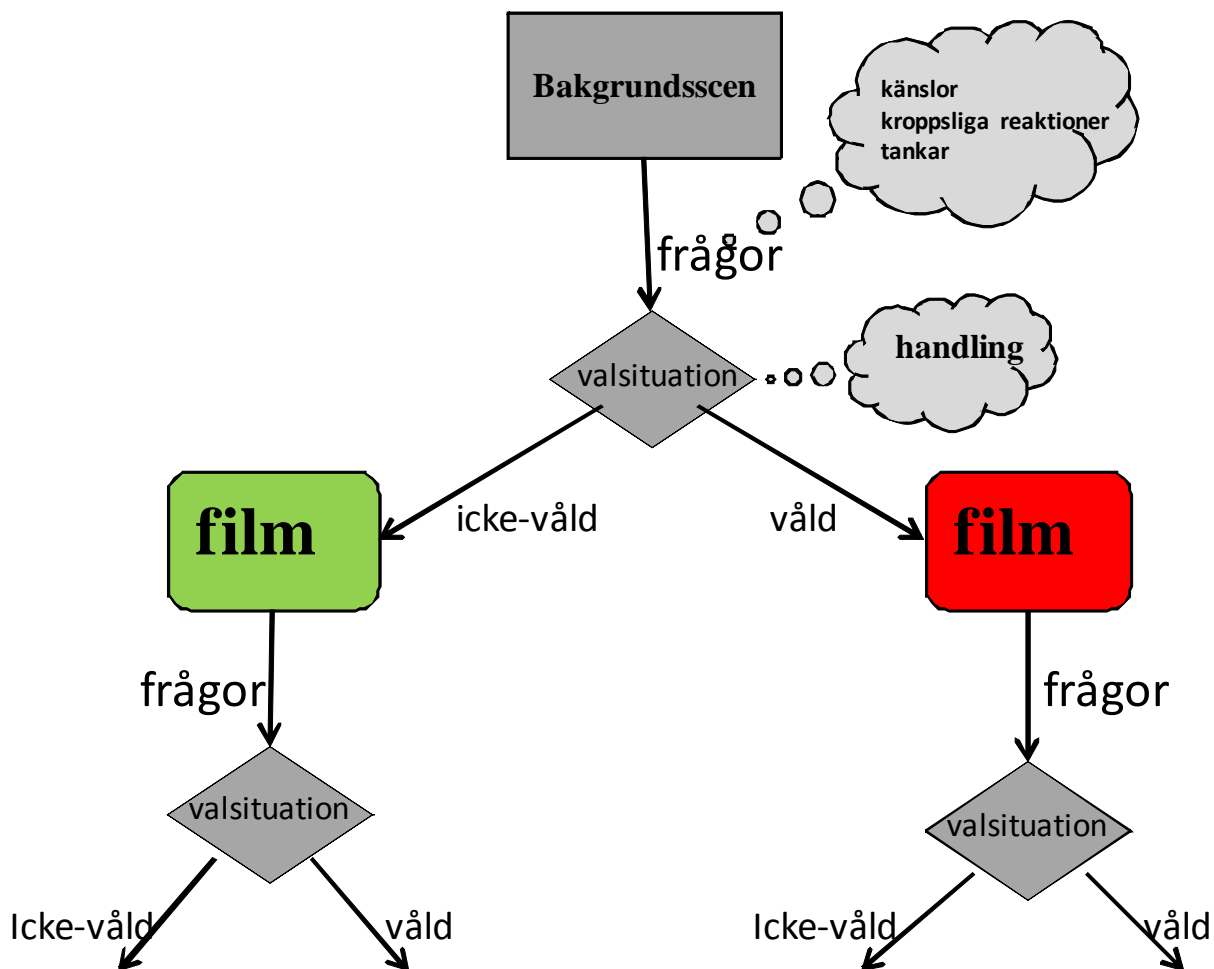
Egen formulering?

Fråga 1 av 3

Nästa fråga

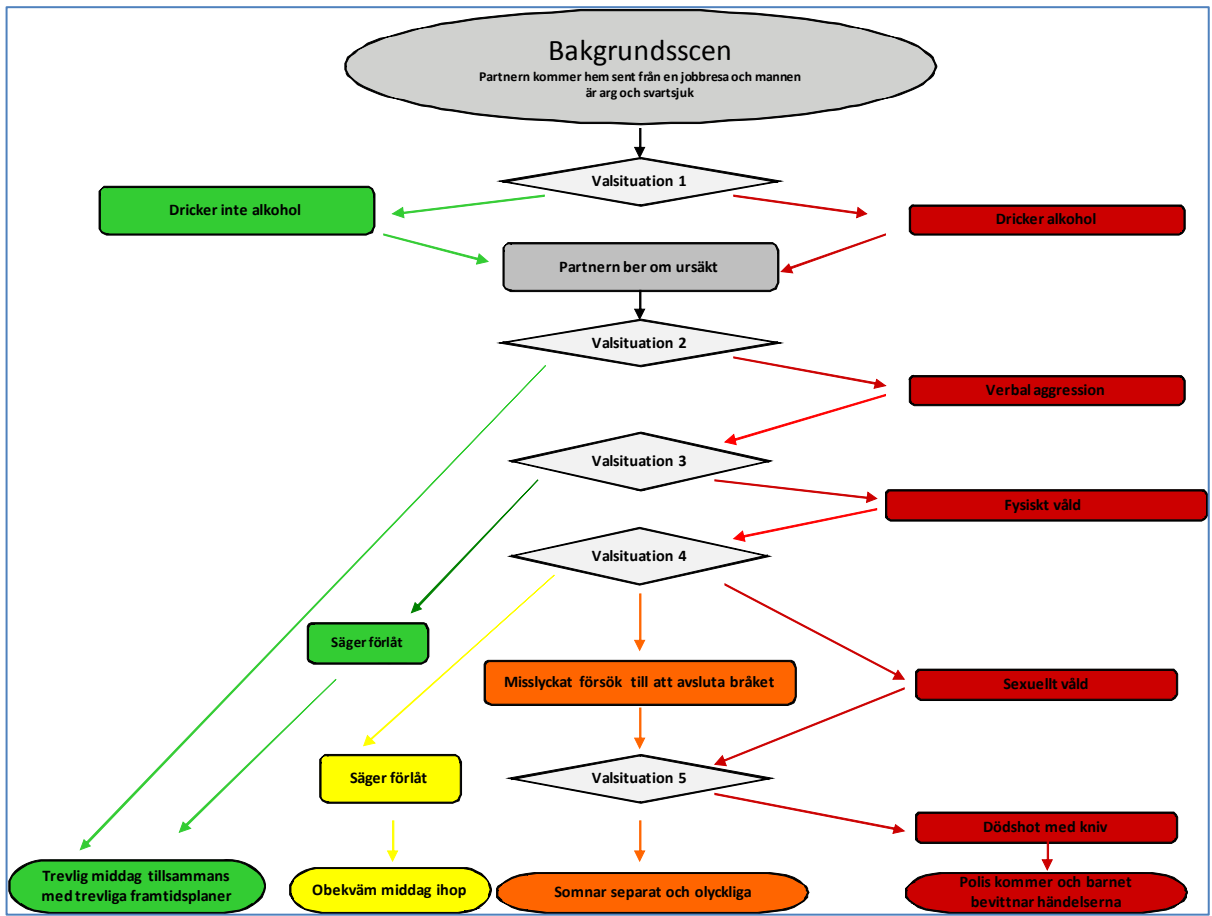
Figur 1. Frågorna kring känslor i RoD/IPV



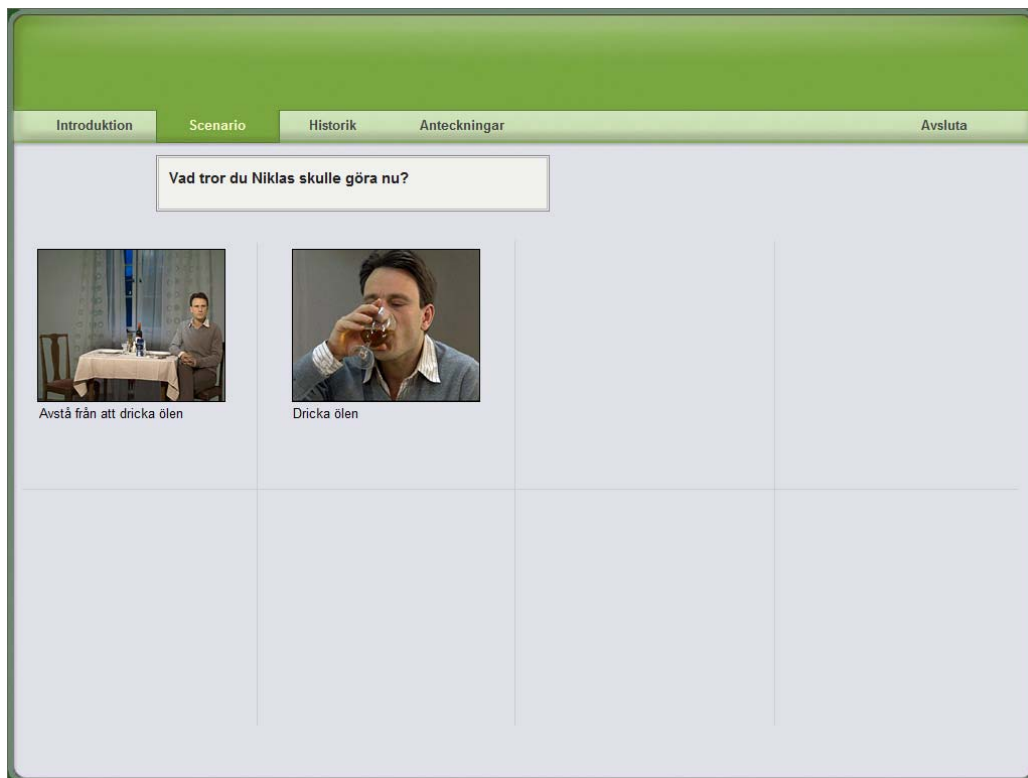


Figur 2. Valsituationer och frågor i RoD/IPV

I RoD/IPV-programmet ingår som mest fem valsituationer i vilken deltagaren väljer vad han tror den manliga huvudpersonen kommer att göra härnäst (Figur 3). Valsituationerna 1, 2, 3 och 5 har vardera två val, det ena valet innebär att huvudpersonen eskalerar konflikten och följaktligen sker upptrappning av våldet och det andra innebär att huvudpersonen lugnar ner sig och våldet minskar. Valsituation 4 består av tre val, ett som visar en strategi som minskat våld genom en strategi som kallas 'time out' och innebär att huvudpersoner håller sig för sig själv tills han blivit lugn, ett som eskalerar konflikten i och med att huvudpersonen omedelbart följer efter partnern för att 'visa henne att han har rätt' vilket innebär ökat våld, och i det tredje alternativet minskar till synes våldet eftersom huvudpersonen går till partnern men hans syfte blir att tvinga fram förlåtelse och löften från henne vilket även detta visar sig leda till en eskalering av konflikten.



Figur 3. Flödesdiagram över hela RoD/IPV scenariot kring partnervåld



Figur 4 hur valen ser ut för användaren i RoD/IPV



Figur 5. Filmavsnitt från RoD/IPV



Figur 6. Filmavsnitt med hot om våld från RoD/IPV

## **Pilotstudie**

För att undersöka möjligheterna att använda RoD-konceptet inom partnervåldsbehandling och för att testa ett möjligt "körschema" vid kliniska försök genomfördes en pilotstudie. I denna pilotstudie deltog 7 män som dömts till frivårdspåföljd för våld mot sin kvinnliga partner och genomgått påverkansprogrammet IDAP. Pilotstudien studerade även datasimuleringssystemets användarvänlighet. Genomfört IDAP program var det enda inklusionskriteriet till pilotstudien och deltagarna rekryterades genom att frivårdsinspektör/IDAP programledare med hjälp av muntlig och skriftlig information tillfrågade män som genomgått påverkansprogrammet IDAP om eventuellt deltagande. De inklusions- och exklusionskriterier som Frivårdsmyndigheten har för dem som går IDAP dvs. att de är heterosexuella män dömda för våld mot sin kvinnliga partner, som ej har ett pågående missbruk av sinnesförändrande droger, språksvårigheter eller en psykisk problematik som hindrar att de kan tillgodogöra sig programmet, tillämpades således per automatik. I denna pilotstudie loggades deras användning av systemet och deras upplevelser evaluerades med hjälp av en användarenkät. Pilotstudien visade att de flesta deltagare tyckte att filmsekvenserna var realistiska, att systemet gick att förstå och att systemet skulle kunna vara bra för att behandla partnervåld. Det framkom inget som tydde på att försökspersonerna kände kraftigt obehag eller på annat sätt upplevde sig fara illa av att använda systemet. Det bedömdes inte föreligga hinder för att, enligt tidigare planering, fortsätta med huvudstudien. Dessa resultat presenterades på International Association of Forensic Mental Health Services (IFMHS) kongress i juni 2010 i Vancouver, Kanada.

## MÅLSÄTTNING

---

Aktuella frågeställningar i huvudstudien var följande:

- Hur använder män dömda för våld mot sina kvinnliga partners ett nytt datorbaserat interaktivt system som simulerar partnervåld?
- Skiljer sig ovanstående mäns användning av systemet jämfört med icke-våldsdömda kontroller?
- Skiljer sig männens användning/upplevelse/uppskattning/förväntan av systemet om de tidigare genomgått Kriminalvårdens omfattande påverkansprogram IDAP eller ej?
- Skiljer sig männens sätt att använda systemet om de varit alkoholpåverkade eller ej vid den gärning för vilken de nu är dömda?
- Vad anser ledande personer på National Offender Management Services i London , Storbritannien om den Engelska versionen av programmet RoD/IPV och vilka möjligheter ser det med att använda detta koncept i sin egen verksamhet?

## METOD

---

### Utformandet av partnervåldsscenario

Två rättspsykiater, en frivårdsinspektör/IDAP instruktör och en specialist inom medicinsk simulering utformade i samarbete med ett filmbolag manus till ett partnervåldsscenario. Målet var att i film kunna gestalta en trovärdig och engagerande eskalerande partnervåldssituation baserat på de mekanismer och drivkrafter bakom partnervåld som beskrivs i IDAP programmet och som är vanligt förekommande enligt IDAP instruktörers och rättspsykiaters kliniska erfarenheter. Scenariot utformades på ett sådant sätt att det skulle kunna sammanfogas med det redan existerande RoD systemet för att kunna skapa ett interaktivt datasimuleringsprogram som kan användas i bedömnings-, undervisnings-, och behandlingssyfte. Då manuset slutfördes, rekryterade filmbolaget professionella skådespelare och filmade scenariots olika scener, under rättspsykiaterns, frivårdsinspektörens och simuleringsexpertens observation och enligt det manus som tagits fram.

### Sammanfogandet av scenariot med RoD datasystemet för att skapa RoD/IPV

Då filmmaterialet till scenariot redigerats överlämnades detta till en utvecklingsgrupp på LIME som under ledning av simuleringsexperten sammanfogade det med RoD datasystemet för att skapa basen på ett interaktivt datasimuleringsprogram. Rättspsykiater och frivårdsinspektör/programledare för IDAP författade samtidigt de frågor, baserade på kognitiva beteendeterapeutiska principer och social inlärning (Bandura, 1969), som skulle utgöra interface mellan simuleringsprogrammet och dess användare.

### Urvalet av studiedeltagare

Den aktuella studien RoD/IPV är en metodstudie av ett nytt behandlingskoncept för män som dömts för våld mot sin kvinnliga partner. Fjorton män dömda till IDAP programmet erbjöds att använda det nya datasimuleringsystemet. Denna grupp jämfördes med en grupp på 10 män som avtjänade fängelsepåföljd för partnervåld och ej har genomgått IDAP eller något annat av Kriminalvårdens påverkansprogram. Dessa två grupper av partnervåldsförövare jämfördes med en kontrollgrupp bestående av 10 friska, ostraffade män som matchades för ålder och utbildningsnivå med studiens övriga deltagare. Studien ämnade följa hur männen använde RoD systemet genom användarenkäter och loggar som skapades då programmet nyttjades. I dessa loggar kunde det följas hur männen svarade på behandlingsinriktade frågor, teoretiskt baserade på social inlärning och kognitiv beteendeterapi, etablerade metoder inom Kriminalvården, i dataprogrammet.

Följande inklusionskriterier var gemensamma för alla tre grupper: man i ålder mellan 20-55 som är uppvuxen i Sverige med svenska föräldrar. Följande exklusionskriterier är gemensamma för alla tre grupperna: allvarlig psykisk sjukdom eller medicinering (förutom Antabus, Campral eller Revia i syfte att behandla riskbruk av alkohol), pågående alkoholmissbruk/beroende enligt AUDIT, narkotikamissbruk/beroende enligt DUDIT (tabell 2).

Tabell 1 Gemensamma inklusions- och exklusionskriterier

	<b>Alla grupper</b>
<b>Inklusionskriterier</b>	Manligt kön
	Ålder 20-55
	Uppvuxen i Sverige med svenska föräldrar
<b>Exklusionskriterier</b>	Aktuellt alkoholmissbruk/beroende enligt AUDIT
	Aktuellt narkotikamissbruk/beroende enligt DUDIT
	Allvarlig psykisk sjukdom enligt SCID-screen
	Psykofarmaka (dock ej Antabus, Revia eller Campral)

Inklusionskriterier specifika för grupp IDAP-gruppen var att männen var dömda till skyddstillsyn med föreskriften om att genomgå påverkansprogrammet IDAP för våld mot sin kvinnliga partner. De hade avslutat programmet eller var i programmets slutfas då de genomförde RoD/IPV. Inklusionskriterier för gruppen fängelsedömda var att de skulle vara män dömda till fängelse i maximalt ett år för våld mot sin kvinnliga partner. De skulle ej ha genomgått IDAP eller någon annan form av påverkansprogram inom Kriminalvården. Om de tidigare genomgått annat påverkansprogram inom Kriminalvården skulle detta inte ha ägt rum under året som föregått studien.

Tabell 2 Kriterier för indelning i grupperna

Gruppkriterier	IDAP dömda	Fängelsedömda	Kontroller
Aktuell gärning	Partnervåld	Partnervåld	-
Dömd till	Skyddstillsyn	Fängelse <1år	-
KV påverkansprogram	IDAP	Inget	-

## Rekrytering av studiedeltagarna

Försökspersoner rekryterades bland män som dömts till frivårdspåföljd eller fängelse för partnervåld från hösten 2009. Personer till kontrollgruppen rekryterades via kontakt med ett stort svenskt industriföretag under 2010. Rekrytering av deltagare till IDAP- och fängelsegruppen skedde via muntlig och skriftlig information till män som av frivårdsinspektör bedömdes uppfylla inklusionskriterierna i dessa två grupper (se ovan). Kontakt med dessa män etablerades via Frivårdsmyndigheten. I projektet medverkade en erfaren frivårdsinspektör som även är IDAP-koordinator på Frivårdsmyndigheten i Stockholm och har därmed tillgång till kontaktuppgifter på samtliga män som är tilltänkta för IDAP inom Kriminalvården. I sitt arbete utför han även en del av Frivårdsmyndighetens personutredningar och är ordinarie programledare i behandlingsprogrammet IDAP. Han tillfrågade män åtalade för våld mot sina kvinnliga partners om deltagande i studien antingen då de genomgick personutredning inom Frivårdsmyndigheten eller då de redan dömts för partnervåld och genomgick, eller nyss genomgick, IDAP som frivårdspåföljd. Män som avtjänade fängelsepåföljd för våld mot sina kvinnliga partners och ej genomgått IDAP eller annat påverkansprogram under året som föregick studien rekryterades genom kontakt med Kriminalvårdsanstalten Johannesberg, Mariestad och samt Stockholm Frivård Fridhemsplan.

## Försökens praktiska utförande

Försöken påbörjades hösten 2009 och ägde rum i Frivårdsmyndighetens lokaler vid Fridhemsplan, Kriminalvårdsanstalten Johannesberg, Mariestad samt på ett stort svenskt industriföretag. Försöken övervakades av en försöksledare (antingen den rättspsykiater eller den frivårdsinspektör som medverkade i studien). Denna/denne assisterade vid det tekniska användandet av datasimuleringsprogrammet (till exempel sätta på datorn och demonstrera hur den används). Datasystemet samlade automatiskt in (loggade) information kring vilka scenarier som valts, vilka systemmoduler som använts och under vilken tidsutsträckning de olika filmklippen setts. Försöksledaren överlämnade en användarenkät efter det att dataprogrammet slutförts.

Försöksledaren överlämnade frågeformulären AUDIT (Babor et al., 2001), DUDIT (Berman et al., 2005) och DAVIS IRI (Davis, 1983) samt administrerade riskbedömningsinstrumentet SARA (Kropp & Hart, 2000) till försökspersonerna. Om några av dessa skattningar redan gjorts inom Frivårdsmyndigheten, inhämtade försöksledaren dessa från Frivårdsmyndighetens akt. I samband med försöken, genomförde psykiater intelligenstest enligt Ravens Matricer och vägledades i tolkningen av resultaten av erfaren psykolog som medverkat i projektet. Resultatet noterades i blanketten med deltagarnas grunduppgifter.

Tabell 3 Skattningsskalor och deltagares uppgifter

Skattningsskalor som ges till samtliga	Uppgifter till samtliga deltagare
AUDIT*	Genomgå intervju med skattningsskalor
DUDIT*	Filmas under användningen av simuleringsprogrammet och besvaras av de inbyggda frågorna
SARA*	Besvara användarenkät
Davis IRI	
Intelligenstest Raven	
SCID-screen	
* Ges ej om redan gjort vid frivårdsmyndigheten personundersökning	

### Statistiska metoder

Data analyserades i programmet SPSS version 19. Kontinuerliga variabler analyserades med Kruskal Wallis test vid jämförelse av tre grupper. Parvisa eftertest gjordes med hjälp av Mann Whitney U-test. Data antogs inte vara normalfördelade. Kategoriska variabler analyserades med chi-två-test och även parvisa eftertest genomfördes. De statistiska testerna är tvåsidiga och  $p < 0.05$  har tolkats som statistiskt signifikant. Korrelation mellan variabler i deltagarenkäten analyserades med Spearman's correlation coefficient.

### Etiska överväganden

Då personer är dömda till kriminalvårdspåföljd och forskning skall bedrivas med dem som deltagare innebär detta att särskild hänsyn bör tas till etiska problemställningar så som till exempel hur graden av realism i en situation som simulerar våld kan påverka personerna själva, verkställandet av påföljden och även integriteten hos deras offer, som i detta fall även är deras aktuella eller före detta kvinnliga partner. Denna studie har inte påverkat vare sig utredning, behandling eller rättsliga påföljder för de kriminalvårdsklienter som valt att delta i projektet. Inga klienter eller brottsoffer identifieras genom namn, personnummer eller liknande, och enbart gruppvisa sammanställningar har gjorts. Datasimuleringen har alltid presenterats för deltagarna under ledning av antingen en specialist i rättspsykiatri eller en erfaren socionom som är personutredare/programledare för IDAP vid Frivården. Dessa försöksledare har ansvarat för att deltagarnas kriminalvårdspåföljd inte påverkats samt att om klienten skulle ha förefallit ta illa vid sig under försöket, hade dessa försöksledare den erfarenhet och de kontakter med Kriminalvården som krävts för att klienten skulle kunna få stöd och hjälp där. För de deltagare som ingått i denna studie finns ingen omedelbar nytta. Dock är målet med det övergripande projektet att försöka skapa förbättrade metoder för behandling av män som dömts för partnervåld för att minska deras risk för återfall i våld mot sina kvinnliga partners. Detta vore av mycket stort värde för denna klientgrupp och för deras offer. Till offer för partnervåld kan räknas inte bara partnern utan även barnen som ofta blir vittnen till våldet. Att minska våld mot kvinnor är ett internationellt och ett nationellt mål och projektet skulle i förlängningen kunna medföra stora vinster för samhället i stort om det lyckas att ta fram förbättrade behandlingsmetoder för män som dömts för våld mot sin kvinnliga partner.

I ett vidare och mer långsiktigt perspektiv kan sägas att det alltid finns en viss risk för att nya metoder och ny teknik kan användas på ett icke ändamålsenligt sätt. Man skulle kunna tänka sig till exempel att de filmsekvenser som ingår i detta behandlingsprogram skulle kunna användas för underhållning. I det partnervåld som visas i filmsekvenserna som ingår i behandlingsprogrammet, tilldelas offret psykiska kränkningar och hot om fysiskt och sexuellt våld. Skadligt våld visas dock ej i bild, utan fokus är på gärningsmannens och offrets känslor, tankar och handlingar under den konflikt som pågår. En specialist i rättspsykiatri eller en erfaren programledare för IDAP har varit närvarande vid försöken och på så sätt garanterat att filmmaterialet används på rätt sätt.



Rättigheterna till programmet och filmmaterialet tillhör LIME/KI och kommer inte att spridas ut offentligt. Studien har godkänts av Regionala Etikprövningsnämnden i Stockholm. Diarienummer 2009/1652-31/5, godkänt 2009-11-12.

### **Utformandet av Engelska versionen av RoD/IPV och den Brittiska pilotstudien**

Under 2010 påbörjades arbete med att producera en Engelsk version av RoD/IPV för att kunna möjliggöra en framtida internationell validering av RoD/IPV systemet. Det svenska filmmanuset översattes av professionell översättare. Sedan togs kontakt med Brittiska Kriminalvårdens utvecklingsenhet National Offender Management Services i London, England (NOMS) och under en resa till England visades den svenska versionen av RoD/IPV upp för personer ansvariga för utvecklingen av behandlingsprogram för partnervåld inom frivård och på anstalt i Storbritannien.

Efter att dessa personer visat intresse för systemet upprättades en arbetsgrupp bestående av en senior research officer från NOMS, en skådespelare, en jurist och en engelskspråkig medlem av forskargruppen, för att ytterligare anpassa det Engelska manuset till Brittiska förhållanden.

De delar av manuset som omarbetades var till exempel kvinnliga huvudpersonens arbetsförhållanden och huvudpersonernas namn för att scenariot skulle bli trovärdigt i en brittisk kontext. Samma produktionsbolag spelade in de filmsekvenserna i Sverige och de sammanfogades därefter med RoD systemet. Alla frågor och instruktioner i systemet översattes också till Engelska och slutprodukten skickades till partnervåldgruppen inom NOMS för en pilotstudie bestående av att ett antal personer inom gruppen använde systemet och besvarade frågor angående systemets användarvänlighet och potential att användas inom NOMS (om systemet uppfattades som realistiskt, var lätt att förstå och skulle kunna vara applicerbart inom behandlingen av partnervåldsförövare i Storbritannien). Även scenariots trovärdighet på den brittiska "marknaden" undersöktes, dvs. om det framtagna scenariot skulle uppfattas som trovärdigt av engelska män.

## RESULTAT

### Bakgrundsinformation om deltagare

I studien deltog 34 personer, 24 dömda för partnervåld och 10 kontrollpersoner som inte dömts för brott. Av de 24 partnervåldsdömda hade 14 dömts till frivårdspåföljd som innefattat föreskrift om att gå IDAP programmet i Frivård och hade antingen avslutat eller var i slutskedet av IDAP programmet. Av övriga 10 partnervåldsdömda var samtliga dömda till frihetsberövande påföljd. De rekryterades via Kriminalvårdsanstalt (8 personer) eller via Intensivövervakningsenheten på Frivården Fridhemsplan (2 personer) och hade inte någonsin genomgått IDAP programmet eller genomgått något påverkansprogram inom Kriminalvården under det år som föregått inklusion i studien. De bakgrundsvariabler som bedömdes kunna variera mellan de tre grupperna i studien var ålder, utbildning, intelligens, skadligt alkohol- och narkotikabruk, risk för partnervåld enligt Spousal Abuse Risk Assessment SARA. Allvarlig psykisk sjukdom var ett exklusionskriterium. Data presenteras i tabellen nedan.

Tabell 4 bakgrundsdata i studien

Bakgrundsdata	IDAP (14)	Fängelsedömda (10)	Kontrollgrupp (10)
Medelålder (mean)	32 (sd 9)	39 (sd 9)	39 (sd 9)
Percentil på normalkurvan för medelpoäng på Ravens	29 (sd 15) <sup>β</sup>	21 (sd 16) <sup>β</sup>	52 (sd 19) <sup>* α</sup>
Slutfört gymnasiet	86%	30%*	100%
Skadligt alkoholbruk <sup>^</sup>	25%	78% <sup>*α</sup>	20%
Skadligt narkotikabruk <sup>^^</sup>	0	56% <sup>α</sup>	0
Riskenivå enligt SARA	57% hög risk	90% hög risk	- (alla låg risk)
Kvinnofridskränkning	21%	40%	-
Tidigare partnervåld	21%	60%*	-
Datorvana	86%	22%*	100%

\*Signifikant vid 0.05 nivå med Chi-tvåtest eller Kruskal Wallis följt av parvisa test med Chi-två-test eller Mann-Whitney

<sup>^</sup> AUDIT score  $\geq 8$

<sup>^^</sup> DUDIT score  $\geq 6$

<sup>α</sup> data saknas för 1 deltagare

<sup>β</sup> data saknas för 3 deltagare

Studiedeltagarna i IDAP-gruppen var yngre än de andra med en medelålder på 32 år jämfört med 39 år i fängelsegruppen och kontrollgruppen, samtliga med en standard-deviation på 9 år. Dessa skillnader i medelålder mellan grupperna uppnådde dock inte signifikans ( $p = 0,09$ ).

Vad gäller utbildningsnivå och mått på intelligens framkom signifikanta ( $p=0,01$ ) skillnader mellan grupperna. Parvisa eftertest visade att signifikant färre fängelsedömda (30%) än IDAP dömda (86%) hade slutfört gymnasiet ( $p=0,007$ ) och att samma förhållande rådde i sin tur mellan IDAP och kontrollgruppen, i vilken 100% slutfört gymnasiet ( $p=0,047$ ). Deltagarnas skattning av sin egen datorvana visade signifikanta skillnader ( $p=0,009$ ) mellan fängelsegruppen, IDAP gruppen och kontrollerna. I fängelsegruppen skattade 22% att de hade stor eller mycket stor datorvana. I IDAP och kontrollgrupperna skattade motsvarande 87% respektive 100%. Både de fängelsedömda och de i IDAP gruppen låg på en signifikant lägre medelpercentil i intelligens (percentil 21 respektive 29), mätt med det icke-verbala intelligenstestet Ravens matricer, jämfört med kontrollgruppen (percentil 52) ( $p=0,00$  respektive  $p=0,008$ ). Skillnaden i medelintelligens mellan de båda grupperna av partnervåldsdömda män var inte statistiskt signifikant ( $p=0,237$ ). Testet Ravens matricer är normerat så att normalpercentilen är 50 och de percentiler som de partnervåldsdömda befinner sig på tangerar följaktligen i normalzonens lägre del. I 7 av de 18 Raventester på partnervåldsdömda

som varit möjliga att analysera låg deltagaren så pass lågt i poäng att han kunde sägas ligga i normalzonens lägre del vad gäller intelligens det vill säga ha ett IQ mellan 71-84. Gränsen för mental retardation går vid 71 i standard score eller IQ (APA, 2000).

Vad gäller alkohol- och narkotikakonsumtion mätt enligt AUDIT respektive DUDIT skiljde sig fängelsegruppen signifikant från de andra två grupperna då medelvärdet i denna grupp låg på nivåer över gränsen för vad som definieras som skadligt bruk av alkohol och narkotika. Alkoholkonsumtionen enligt AUDIT (23 poäng) var signifikant högre hos fängelsegruppen ( $p=0,12$ ) än i IDAP gruppen (7 poäng) och kontrollgruppen (5 poäng). AUDIT poäng över 8 definieras som skadligt bruk av alkohol (Babor T F et al, 2001). Vad gäller narkotikakonsumtion enligt DUDIT var medelvärdet i fängelsegruppen 10 poäng (skadligt bruk definieras som 6 poäng eller högre, Berman et al, 2005), vilket signifikant skiljde sig från de andra två grupperna ( $p=0,005$ ). Parvisa jämförelser visade en icke statistiskt signifikant skillnad mellan IDAP och fängelsegruppens utfall vid DUDIT men däremot vid AUDIT ( $p=0,012$ ). IDAP gruppen och kontrollgruppen skiljde sig inte signifikant från varandra vad gäller alkohol ( $p=0,86$ ) men däremot narkotikakonsumtion ( $p=0,03$ ) där medianpoäng på DUDIT visserligen var noll i båda grupperna men IDAP gruppen hade ett medelvärde på 2 poäng och ingen i kontrollgruppen hade något poäng på DUDIT.

I de två grupperna av dömda män förelåg skillnader gällande aktuell och tidigare brottslighet. I fängelsegruppen hade 9 av de 10 männen tidigare dömts för våldsbrott jämfört med 29% av männen i IDAP gruppen vilket uppnådde statistisk signifikans ( $p=0,03$ ). I fängelsegruppen hade dubbelt så stor andel av männen (40%) dömts för kvinnofridskränkning vid det brott som låg till grund för den aktuella domen jämfört med 21% av de i IDAP gruppen. Av männen dömda till fängelse var 60% tidigare dömda för partnervåldsbrott jämfört med (21%) i IDAP gruppen ( $p=0,054$ ). I fängelsegruppen hade 90% bedömts ha en hög risk för återfall i partnervåld enligt SARA medan motsvarande i IDAP gruppen var 57% ( $p=0,081$ ). Samtliga övriga dömda män bedömdes ha medelhög risk för återfall.

### **Deltagarnas upplevelser av systemet**

Användarenkäten bestod av 13 frågor för samtliga deltagare och ytterligare 4 frågor till IDAP-gruppen. Deltagarna fick utvärdera sina erfarenheter av RoD/IPV programmet enligt en fyrgradig skala i vilken 1 representerade en mycket negativ upplevelse och 4 en mycket positiv sådan. Till exempel "Anser du att det som visades i filmerna på ett realistiskt sätt visade vad som skulle kunna hända i verkligheten? 1= mycket orealistiskt, 2= ganska orealistiskt, 3= ganska realistiskt, 4= mycket realistiskt". Enkäten utformades med fyra utvärderingsområden i åtanke; upplevelsen av själva datasystemet, av innehållet i datasystemet, tankar om möjliga framtida användningsområden av systemet och hur systemet relaterar till IDAP programmet (för de deltagare som gått IDAP programmet).

I analys av data från enkäterna användes Spearmans korrelationskoefficient för att identifiera de frågor i enkäten som statistiskt korrelerar till varandra. Frågor gällande om det var lätt att förstå frågorna mellan filmerna, vad som hände i filmerna och om dessa var realistiska samt om IDAP klienterna skulle tycka det vore bra om detta system fanns i IDAP var de frågor som signifikant korrelerade med flest övriga frågor (korrelationskoefficienter mellan 0,382 – 0,838). Direkta frågor om områden som av studiens skapare bedömts vara centrala t.ex. emotionellt engagemang var starkt och signifikant korrelerat till frågorna om filmerna var lätta att förstå ( $r = 0,441$ ) och om IDAP klienterna skulle tycka det vore bra om RoD/IPV fanns i IDAP ( $r = 0,561$ ). Kroppslig reaktion visade sig dock ej vara korrelerat till några andra frågor.

Tabell 5 resultat i studien

Enkätfråga	IDAP (14)	Fängelsedömda (10) <sup>a</sup>	Kontroller (10) <sup>a</sup>
Lätt att förstå filmerna	100% (14)	100% (9)	100% (9)
Lätt att förstå frågorna	93% (13)	100% (9)	100% (9)
Realistiskt	100% (14)	100% (9)	100% (9)
Emotionellt engagerande	86% (12)	56% (5)	75% (6) <sup>a</sup>
Kroppslig reaktion	43% (5)	56% (5)	22% (2)
Stressad av att använda systemet	29% (4)	22% (2)	22% (2)
Negativt påverkad av systemet	61% (8) <sup>a</sup>	50% (4)	44% (4) <sup>a</sup>
Bra för att behandla partnervåld	100% <sup>b</sup> (7)	100% <sup>b</sup> (12)	100% <sup>a</sup> (8)
Likhet med indexbrottet	71% (10)	na	na

<sup>a</sup> data saknas för 1 deltagare från denna grupp

<sup>b</sup> data saknas för 2 deltagare i denna grupp

En person i fängelsegruppen och en i kontrollgruppen besvarade inte användarenkäten varför de svar som analyserats baseras på 14 personer i IDAP gruppen och 9 personer i fängelse- respektive kontrollgruppen. Då enkätfrågor besvarats med "vet ej" har räknats som saknade ("missing") i analysen.

Det framkom inga statistiskt signifikanta skillnader i hur deltagarna ur de olika grupperna besvarat enkäten avseende deras upplevelser av programmet. En tendens till att fler dömda personer upplevde sig kroppsligt påverkade av programmet var den skillnad som varit närmast att uppnå statistisk signifikans ( $p=0,087$ ). Samtliga deltagare svarade att de tyckte programmet var "lätt eller mycket lätt" att använda förutom en person i fängelsegruppen som svarade att programmet var "mycket svårt" att använda ( $p=0,176$ ). Samtliga deltagare svarade att filmerna i programmet var "lätta eller mycket lätta" att förstå och "ganska realistiska eller mycket realistiska". I IDAP gruppen uppgav 86% (12 av 14) att de upplevde att de blev "mycket eller helt engagerade" i programmet jämfört med 56% (5 av 9) i fängelsegruppen och 75% (6 av 8) i kontrollgruppen ( $p=0,305$ ). Samtliga övriga upplevde sig ha blivit "lite engagerade" och ingen "inte alls engagerad". Vad gäller kroppsliga reaktioner fanns tendens till skillnad mellan grupperna ( $p=0,087$ ). I kontrollgruppen upplevde sig 22% ha blivit kroppsligen påverkade medan motsvarande andel i IDAP-gruppen var 43% och i fängelsegruppen 56%. Femtiotre procent av deltagarna (16 av 30) upplevde sig ha blivit "negativt påverkade" av systemet och inga signifikanta skillnader framkom mellan grupperna ( $p=0,915$ ). De flesta deltagare trodde att programmet troligen skulle kunna lära personer att undvika partnervåld (92% i IDAP-gruppen, 83% i fängelsegruppen och 75% i kontrollgruppen).

### Deltagarnas reaktionsval i systemet

Då försökspersonerna använt systemet för första gången har de fått göra sina val helt utan påverkan av försöksledaren, hädanefter kallat 'fria valomgången,' fram till en av de fyra olika slutpunkterna (se Figur 3). För tydlighetens skull rangordnas slutet som 'bästa, mellan eller sämsta slutet' i analys-sammanhang men har inte har någon sådan rubrik i själva programmet (se figuren nedan). I följande omgång som deltagaren använder systemet förevisas han de val som leder fram till det 'värsta slutet', om han inte valt detta själv i den fria valomgången. Därefter avslutas testsession med att försöksledaren visar valen som leder fram till 'bästa slutet', om detta inte redan valts i den fria valomgången. Försökspersonen uppmanas att besvara frågorna angående huvudpersonens, och även på vissa ställen partners, tankar, känslor och kroppsliga reaktioner mellan valen vid varje ny omgång. Varje försöksperson genomför följaktligen två omgångar av systemet vid testsessionen eller tre omgångar om han i den fria valomgången valt en av 'mellan slutet' så att alla deltagare åtminstone skall ha sett det värsta och de bästa slutet.

I analysen har forskargruppen valt att analysera försökspersonernas val och svar i den 'fria valomgången', det vill säga den gång de genomgått programmet helt utan påverkan av försöksledaren, för att upptäcka om det föreligger skillnader i hur de navigerar systemet. Det framkom inga statistiskt signifikanta skillnader i andelarna ur de olika grupperna som valt de olika slutpunkterna ( $p=0,686$ ). Hälften av fängelsegruppen, 40% av kontrollerna och 36% av IDAP gruppen gjorde val som innehöll tilltagande våld och ledde fram till det mest våldsamma slutet. Andra halvan av fängelsegruppen, hälften av IDAP gruppen och 40% av kontrollgruppen gjorde val som innehöll visst våld men avslutades med ett mellanslut som innebar starkt obehag parterna emellan. Endast deltagare tillhörande IDAP och kontrollgrupperna (14% respektive 20% av grupperna) gjorde val innehållande en begränsad verbal konflikt mellan parterna som inte eskalerade till våld och därmed kunde avslutas med det bästa valet (som innebar en trevlig middag med gemensamma planer).

Tabell 6 resultat i studien

**grupp \* fria valomgången Crosstabulation**

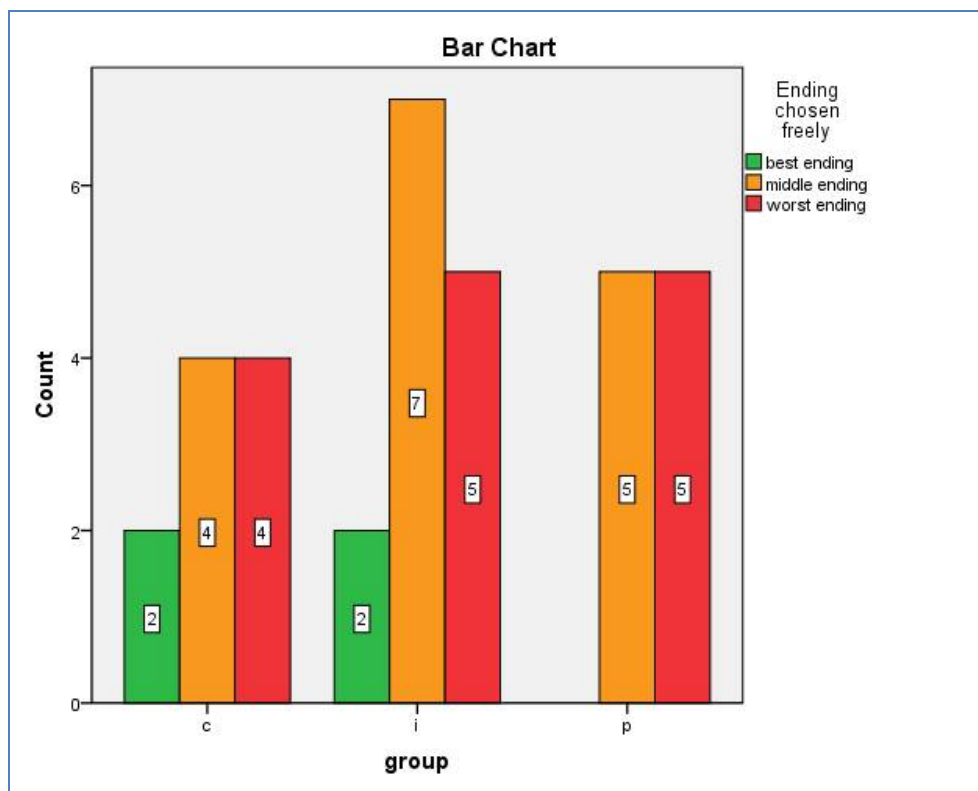
			Fritt valt slut			Total
			bästa valet	mellan val	sämsta valet	
grupp	kontroller	Count	2	4	4	10
		% within fria valet	50,0%	25,0%	28,6%	29,4%
	IDAP	Count	2	7	5	14
		% within fria valet	50,0%	43,8%	35,7%	41,2%
	fängelse	Count	0	5	5	10
		% within fria valet	,0%	31,3%	35,7%	29,4%
Total		Count	4	16	14	34
		% within fria valet	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabell 7 Chi-square tester

**Chi-Square Tests**

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,272 <sup>a</sup>	4	,686
Likelihood Ratio	3,340	4	,503
N of Valid Cases	34		

a. 7 cells (77,8%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,18.



Figur 7. Deltagarnas val

### Deltagarnas fysiska och emotionella svar i systemet

Frågorna som ställs till deltagaren angående huvudpersonens och, på vissa ställen, hans partners, tankar, känslor och känslor i kroppen under den eskalerande konflikten, har placerats in på strategiska punkter mellan programmets filmer för att fånga olika stadier i den eskalerande konflikten. Ögonblicket då huvudpersonen först brukat fysiskt våld mot partnern hade på klinisk grund på förhand valts ut som en viktig punkt vid vilken deltagarnas svar på frågorna i programmet bör studeras. Frågorna följer ett filmklipp i vilket huvudpersonen svurit åt sin partner, kallat henne för sexuellt nedlåtande tillmälen, och till sist hållit fast hennes armar bakom hennes rygg och slitit av henne en tröja. Partnern har fram tills dess i filmerna visat en tilltagande ilska över att bli ifrågasatt av den svartsjuka huvudpersonen men detta växlar vid denna tidpunkt till rädsla då mannen för första gången går till fysiskt angrepp. De svar försökspersonerna givit vid det första tillfälle de kommit till denna punkt i programmet redovisas nedan.

Det framkommer inte några signifikanta skillnader i hur försökspersonerna i de olika grupperna besvarade frågorna angående vilka fysiska reaktioner de trodde Niklas och Annika hade efter att Niklas i det föregående filmklippet utövade fysiskt våld mot Annika. De försökspersoner som gått IDAP programmet markerade flest fysiska reaktioner hos Niklas. En majoritet av alla försökspersoner ( 93% i IDAP-gruppen, 90% i fängelsegruppen och 90% i kontrollgruppen) markerade att Niklas hade ökad puls och andning. Många försökspersoner (79% i IDAP-gruppen, 60% i fängelsegruppen och 60% i kontrollgruppen) markerade att ”det svartnade för ögonen” på Niklas under filmklippet. Cirka hälften av deltagarna markerade att han svettades och darrade (50% respektive 50% i IDAP-gruppen, 50% respektive 60% i fängelsegruppen och 50% respektive 30% i kontrollgruppen). Få menar att han blev paralyserad eller illamående och ingen att han blev ”sexuellt upphetsad”. Den enda person som markerade att Niklas skulle ha upplevt ”inget speciellt” vad gäller fysiska reaktioner i våldssituationen tillhörde kontrollgruppen. Vad gäller Annikas fysiska reaktioner i samma situation markerade majoriteten (mellan 79% och 90%) av försökspersonerna att hon hade ökad puls och andning samt att hon darrade. Den största, dock icke-signifikanta, skillnaden var att 65% av IDAP-gruppen jämfört med 40% av fängelsegruppen och 20% av

kontrollerna markerade att de trodde att Annika kände sig illamående ( $p=0,094$ ). Enstaka personer i IDAP och fängelsegruppen markerade att hon blev paralyserad eller att det svartnade för ögonen. Ingen menade att hon skulle blivit sexuellt upphetsad eller skulle ha känt ”inget speciellt” i kroppen.

Majoriteten (93% i IDAP-gruppen, 100% i fängelsegruppen och 100% i kontrollgruppen) markerade att Niklas var arg och att Annika var rädd (100% i IDAP-gruppen, 90% i fängelsegruppen och 90% i kontrollgruppen). Ingen deltagare markerade att vare sig Niklas eller Annika skulle ha känt sig glad, lugn eller ”inget speciellt”. Signifikanta skillnader framkom det totala antal känslor som deltagarna i de olika grupperna markerat hos Niklas ( $p=0,009$ ) där median i IDAP-gruppen var 3 emotionella reaktioner hos Niklas medan medianen i de andra grupperna var 2 stycken. I parvisa analyser visade sig IDAP-gruppen fortfarande skilja sig signifikant från kontrollgruppen ( $p=0,005$ ) och skillnaden mellan IDAP- och fängelsegruppen visade sig vara på gränsen till signifikant ( $p=0,054$ ). IDAP-gruppen skiljde sig även signifikant från de två andra grupperna genom att inte ha markerat att Annika kände ilska, något som 60% av fängelsegruppen och 50% av kontrollerna hade markerat ( $p=0,014$ ). I parvisa analyser kvarstod denna signifikanta skillnad mellan IDAP- och fängelsegruppen ( $p=0,005$ ). Med chi-2 test var skillnaden mellan IDAP och kontrollgruppen ej längre signifikant ( $p=0,17$ ). Något som både IDAP- (64%) och fängelsegruppen (40%) markerat till skillnad från kontrollerna (0%,  $p=0,006$  och parvis  $p=0,001$  respektive  $p=0,025$ ) var att även Niklas varit ”rädd” i våldssituationen. Skillnaden mellan IDAP- och fängelsegruppen var dock ej signifikant vid parvis analys ( $p=0,239$ ). En signifikant större andel ( $p=0,005$ ) av dem i IDAP-gruppen (86%) jämfört med hälften av dem i fängelsegruppen och 20% av dem i kontrollgruppen markerade att Annika kände sorg i denna situation. I parvisa analyser var skillnaden mellan IDAP- och kontrollgruppen fortsatt signifikant ( $p=0,001$ ) men skillnaden mellan IDAP och fängelsegruppen visade sig vara endast på gränsen till signifikant ( $p=0,058$ ). Den mest signifikanta skillnad som uppkommit mellan grupperna ( $p=0,001$ ) bestod i att 80% i kontrollgruppen och 64% i IDAP-gruppen, men ingen i fängelsegruppen, hade markerat att Annika kände avsky och förakt i partnervåldssituationen. Denna skillnad mellan fängelsegruppen och de två andra grupperna fortsatte vara mycket statistiskt signifikant även efter parvisa eftertester ( $p=0,000$  och  $p=0,001$ ) men skillnaden mellan IDAP- och kontrollgruppen var icke-signifikant ( $p=0,404$ ).

För att närmare studera de statistiskt signifikanta skillnaderna i de emotionella reaktioner som deltagarna markerat utforskades de fritextsvar som givits i samband med flervalssfrågorna i datasystemet. Det noteras främst att deltagarna som tillhör IDAP-gruppen har skrivit flest och mest utförliga fritextsvar medan kontrollgruppen har skrivit betydligt färre än både fängelse och IDAP-gruppen.

Vad gäller den signifikanta skillnaden i hur många som i fängelsegruppen jämfört med IDAP-gruppen som markerat att Annika känner ilska skriver deltagare 2025 ur fängelsegruppen ”Hon är arg över att han är svartsjuk”. 2026 skriver ”hon är på väg att bli ursinnig och ta över i agrensionsbiten”. Deltagarna ur IDAP-gruppen poängterar snarare enbart hennes rädsla men deltagaren nr. 2012 skriver ”hon känner sig högst förnedrad, hon blir också arg.”

Vad gäller Niklas rädsla skriver 2026 ur fängelsegruppen ”Nu börjar Niklas bli rädd och börjar tänka på vad han sagt till Annika. Han börjar ångra sig kanske? Han är rädd att förlora henne och bli ensam”. 2028 (fängelsegruppen) skriver ”Han är rädd att det hänt något... han är inställd på att hon varit otrogen”. Ur IDAP-gruppen skriver 2001 ”(Niklas har) ångest. Hon knullar med alla.” 2005 skriver att Niklas tänker ”att hon är otrogen och att han skall bli lämnad för en annan bättre man”. 2009 skriver ”Adrenalin pumpar han känner ilskan brinna samtidigt som han känner den där isande känslan eftersom han tror att hon haft sex med sitt ex. 2012 skriver ”Han känner nog att han sparat ut totalt samt att han likaväl kan fortsätta sitt beteende- det är ändå kört”. 2015 skriver ”(Niklas känner) desperation.” Det framkommer således tecken på att den rädsla som fängelse- och IDAP-gruppen markerat hos Niklas rör sig om en rädsla att bli lämnad eller förlöjligad.

Vad gäller Annikas sorg skriver 2021 ur fängelsegruppen ”hon är väldigt sorgsen”. 2009 i IDAP-gruppen skriver ”(Annika känner) sorg och förvåning över att bli behandlad så”. 2042 och 2044 ur kontrollgruppen skriver om en ”besvikelse” hos Annika.

Vad gäller att signifikant färre deltagare ur fängelsegruppen markerat att Annika avskyr och föraktar Niklas än deltagare ur de andra två grupperna, skriver 2008 ur IDAP-gruppen Annika blir "kränkt verbalt" och 2012 att "hon känner sig högst förnedrad". Ingen deltagare skriver dock explicit om Annikas avsky eller förakt i rutorna för fritextsvar.

Tabell 8 Fysiska reaktioner

FYSISKA REAKTIONER I KROPPEN	IDAPDÖMDA 14		FÄNGELSEÖMDA 10		KONTROLLER 10		CHI-2 (KRUSKAL WALLIS)	
	NIKLAS	ANNIKA	NIKLAS	ANNIKA	NIKLAS	ANNIKA	p NIKLAS	p ANNIKA
svettas	7 (50%)	2 (14%)	5 (50%)	3 (30%)	6 (60%)	5 (50%)	0,868	0,166
darrar	7 (50%)	11 (79%)	6 (60%)	8 (80%)	3 (30%)	8 (80%)	0,389	0,995
blir sexuellt upphetsad	0	0	0	0	0	0		
blir illamående	4 (29%)	9 (65%)	1 (10%)	4 (40%)	0	2 (20%)	0,132	0,094
blir paralyserad	2 (14%)	1 (7%)	1 (10%)	1 (10%)	0	0	0,471	0,615
det svartnar för ögonen	11 (79%)	1 (7%)	6 (60%)	0	6 (60%)	0	0,523	0,479
ökad puls och andning	13 (93%)	12 (86%)	9 (90%)	8 (80%)	9 (90%)	9 (90%)	0,959	0,818
inget speciellt	0	0	0	0	1 (10%)	0	0,29	
Totalt antal fysiska reaktioner ( <i>median reaktion/deltagare, range</i> )	44 (3,3)	36 (2,5, 3)	28 (3, 3)	24 (2, 4)	24 (3, 4)	24 (2, 3)	0,352 (KW)	0,735 (KW)
<b>KÄNSLA</b>								
<b>ilska</b>	13 (93%)	<b>1 (7%)</b>	10 (100%)	<b>6 (60%)</b>	9 (90%)	<b>5 (50%)</b>	0,615	<b>0,014*</b>
<b>rädsla</b>	<b>9 (64%)</b>	14 (100%)	<b>4 (40%)</b>	9 (90%)	0	9 (90%)	<b>0,006*</b>	0,475
glädje	0	0	0	0	0	0		
<b>sorg</b>	5 (36%)	<b>12 (86%)</b>	1 (10%)	<b>5 (50%)</b>	1 (10%)	<b>2 (20%)</b>	0,189	<b>0,005*</b>
förvåning	0	4 (29%)	0	2 (20%)	0	0		0,189
lugn	0	0	0	0	0	0		
<b>avsky/förakt</b>	11 (79%)	<b>9 (64%)</b>	5 (50%)	0	6 (60%)	<b>8 (80%)</b>	0,329	<b>0,001*</b>
inget speciellt	0	0	0	0	0	0		
<b>Totalt antal känslor (<i>median/deltagare, range</i>)*</b>	<b>38 (3, 4)</b>	40 (3, 3)	<b>20 (2, 2)</b>	22 (2, 4)	<b>16 (2, 1)</b>	24 (2,5, 2)	<b>0,009* (KW)</b>	0,39 (KW)

## Resultat av pilotstudien på NOMServices av RoD/IPV

Den Engelska versionen av RoD/IPV systemet skickades till Paul Weatherstone, Lead for Violence and Domestic Violence Programmes, National Offender Management Service (NOMS), Operational Services and Interventions Group i London, Storbritannien för en begränsad utvärdering. Gruppen består av ett antal olika kompetenser som t.ex. "Probation managers" och psykologer.

Målet med denna pilotstudie var dels att erhålla NOMS syn på RoD/IPV konceptet som sådant (dvs. om man utifrån deras stora kliniska erfarenhet kunde se en potentiell användning även i Storbritannien) och dels hur de såg på vår engelska variant av både system och scenario (dvs. om scenariot upplevdes som trovärdigt för engelska förhållanden och om det engelska talade och skrivna språket var av så pass god kvalitet att RoD/IPV kunde användas i befintligt skick).

Paul och en utvald grupp av hans medarbetare inom NOMS har således testkört systemet ett antal gånger och sedan diskuterat det inom deras "office training" grupp.

Resultatet av denna studie var klart positivt och man inledde sin rapport med att säga att man var "generellt sett mycket imponerade av RoD/IPV, dess innehåll och produktion. Vidare angav man att systemet kändes lättförståeligt och att de aktörer vi använt var utmärkta i såväl agerande som talad Engelska.

Mer specifikt angavs att det scenario som vi tagit fram var mycket lämpligt, ett scenario som de flesta människor kan sätta sig in i och att det passar in i ett sammanhang som de brukar använda sig av i sina egna IDAP-aktiviteter. De säger att vårt scenario tog fram väldigt adekvata omständigheter som t.ex. avundsjuka på ett mycket bra sätt.

Man nämner också att en tänkbar användning inom NOMS vore för t.ex. återfallsprevention/"booster" resurs, och att RoD/IPV skulle kunna passa bra in i deras behandlingsmodell där deras



klienter efter den initiala IDAP-behandlingen överlämnas till en "Offender manager" som fortsätter att arbeta med klienterna och som skulle kunna använda RoD/IPV för uppföljningsmöten och för att förstärka klienternas förståelse och "omlärande".

Det enda som man var något fundersam över i det aktuella scenariot var att man i vissa valsituationer såg att det hade underlättat om det fanns fler alternativa val som användaren kunde göra. I dag finns det i vissa val enbart två saker att välja mellan, som man såg lite som "svart eller vitt". Flera varianter skulle sannolikt hjälpa klienterna att se att det inte alltid bara finns rätt eller felaktiga val att göra. Dock nämner Paul också att man förstår att sådana här saker lätt kan ändras i nya scenarier.

Som konklusion säger man att man är mycket imponerad av RoD/IPV och gärna vill delta i kliniska tester av systemet i Storbritannien om KV och projektledningen så vill.

## DISKUSSION

---

Det framkom flera skillnader mellan studiedeltagarna i de tre grupperna. Deltagarna i IDAP-gruppen var något yngre (medel 32år) än de i fängelse- och kontrollgrupperna (medel 39 år). Av studiedeltagarna i fängelsegruppen hade signifikant färre, endast 30%, slutfört gymnasiet till skillnad från 86% i IDAP gruppen och 100% i kontrollgruppen. Deltagarna i fängelse- och IDAP-grupperna hade dock både signifikant lägre intelligensnivå än deltagarna i kontrollgruppen, mätt med det standardiserande icke-verbala intelligensstestet Ravens Matricer. De uppmätta intelligensnivåerna bland de dömda var så pass låga att de tangerar normalzonens nedre del. Signifikant färre deltagare i fängelsegruppen (22%) rapporterade att de var vana att använda en dator jämfört med 87% i IDAP- gruppen och alla i kontrollgruppen. Skillnaderna i utbildning, prestation i intelligensstestet och skillnader i datorvana mellan grupperna befarades kunna leda till stora skillnader mellan hur de olika grupperna uppfattade simuleringssystemet och, i värsta fall, att flera deltagare skulle förstå systemet sämre än de andra och studieresultaten bli överdrivet negativa. Statistiskt signifikanta skillnader i aktuell och tidigare brottslighet förelåg mellan de två grupperna av män dömda för partnervåld och det framgick att de som dömts till fängelse varit mer kriminellt belastade och dubbelt så många i den gruppen hade kvinnofridskränkning som indexbrott. Dessa skillnader mellan grupperna var förväntade utifrån kunskap om under vilka omständigheter rätten brukar finna det lämpligt att, enligt Brottsbalken, döma en person till frivårdspåföljd för ett våldsbrott. Dessa förväntade skillnader låg till exempel bakom forskargruppens val att begränsa fängelsegruppen till personer som dömts till mindre än ett års fängelse. Resultat av en tidigare rapport till Kriminalvården (Tengström A, 2010) visar på att personer med låg begåvning har en högre förekomst av riskfaktorer för kriminalitet under barn och ungdomsåren, de begår under livet fler kriminella handlingar, inklusive allvarliga brott och de döms till fängelse oftare än grupper med normal- eller hög begåvning. Det visar sig också då man kontrollerar för andra riskfaktorer att låg begåvning är en unik riskfaktor för kriminalitet och att hög begåvning är en skyddsfaktor.

Inga statistiskt signifikanta skillnader finns i hur deltagare i de olika grupperna skattade sina upplevelser av programmet. Samtliga deltagare menade att programmet var realistiskt, att filmerna i programmet var lätta att förstå och att det skulle kunna vara bra i behandling av partnervåld. Endast en deltagare (som tillhörde IDAP gruppen) tyckte att frågorna mellan filmerna inte var ”lätta att förstå” och en annan (som tillhörde fängelsegruppen) tyckte att programmet inte var ”lätt att använda”. Att systemet skulle ha uppfattats som så pass positivt av samtliga deltagare, trots de tidigare beskrivna stora skillnaderna i bakgrund mellan individerna de tre olika grupperna, var oväntat. Att inga statistiskt signifikanta skillnader mellan grupperna av deltagare gällande om de vid en första användning av programmet spontant gjort val som lett till ett våldsamt, mindre våldsamt, eller icke-våldsamt filmslut var inte heller väntat. Det noterades dock att ingen i fängelsegruppen spontant valt det ”bästa slutet” (det som föreställande paret ätandes en trevlig middag efter att grälet stävjats i sin linda). Respektive andel i IDAP gruppen och kontrollgruppen var 14% och 20%. Trots att denna skillnad inte uppnådde statistisk signifikans är detta en tendens som bör uppmärksammas och kan tala för att det finns en plats för modellinlärning av optimalt beteende i en konfliktsituation genom RoD/IPV eller liknande simuleringssystem.

Alla tre grupper markerade situationsadekvata fysiska reaktioner hos filmklippens huvudpersoner under det att Niklas utövade fysiskt våld mot Annika och det fanns inte några signifikanta skillnader mellan grupperna. Majoriteten uppfattade att båda huvudpersoner hade ökad puls och andning och att det ”svartnade för ögonen” på Niklas och att Annika darrade. Reaktionen ”svartnade för ögonen” inkluderades på grund av IDAP instruktörens erfarenhet av att IDAP klienter ofta uppger just detta. Det är svårt att vetenskapligt beskriva vad detta fenomen rör sig om och det har inte framkommit något i fritextsvaren i denna studie som närmare förklarar detta fenomen som flertalet markerar att förövaren känner i en partnervåldssituation. Kliniskt bedöms det vara ett sätt att i bildspråk uttrycka fenomenet av minskad perifer syn också kallat ”tunnelseende” som är del av den biologiska responsen i en stressreaktion. Dessa fysiska reaktioner stämmer även väl överens med de emotionella reaktioner som de markerat att de trott Niklas och Annika haft i denna situation. Majoriteten (93% i IDAP-gruppen, 100% i fängelsegruppen och 100% i kontrollgruppen)

markerade att Niklas var arg och att Annika var rädd (100% i IDAP-gruppen, 90% i fängelsegruppen och 90% i kontrollgruppen). Ingen deltagare markerade att vare sig Niklas eller Annika skulle ha känt sig glad, lugn eller ”inget speciellt”. Vad gäller de emotionella reaktionerna framkom dock flera signifikanta skillnader mellan grupperna. Signifikant skillnad framkom i det totala antal känslor som deltagarna i de olika grupperna markerat hos Niklas ( $p=0,009$ ) där median i IDAP-gruppen var 3 emotionella reaktioner hos Niklas medan medianen i de andra grupperna var 2 stycken. IDAP-gruppen skiljde sig även signifikant från de två andra grupperna genom att inte ha markerat att Annika kände ilska, något som 60% av fängelsegruppen och 50% av kontrollerna hade markerat ( $p=0,014$ ). Något som både IDAP- (64%) och fängelsegruppen (40%) markerat, till skillnad från kontrollerna (0%,  $p=0,006$  och parvis  $p=0,001$  respektive  $p=0,025$ ), var att även Niklas varit ”rädd” i våldssituationen. En signifikant större andel ( $p=0,005$ ) av dem i IDAP-gruppen (86%) jämfört med hälften av dem i fängelsegruppen och 20% av dem i kontrollgruppen markerade att Annika kände sorg i denna situation. Den mest signifikanta skillnaden som uppkommit mellan grupperna ( $p=0,001$ ) bestod i att 80% i kontrollgruppen och 64% i IDAP-gruppen, men ingen i fängelsegruppen, hade markerat att Annika kände avsky och förakt i partnervåldssituationen.

Följande skillnader var fortsatt signifikanta efter parvisa eftertester och de fritextsvar som bedömts bidra till att närmare förklara dessa har de sammanfattats nedan: endast en deltagare i IDAP-gruppen tyckte att Annika var arg medan 60% av de i fängelsegruppen ( $p=0,005$ ) tyckte det. De som skrev om Annikas ilska i sina fritextsvar nämnde att hon var arg över hans svartsjuka. Ingen i kontrollgruppen nämnde hennes ilska i sina fritextsvar. En majoritet av de i IDAP-gruppen (86%) tyckte att Annika hade sorg i denna situation jämfört med hälften i fängelsegruppen och 2 deltagare i kontrollgruppen (20%). Signifikant fler av deltagarna som gått IDAP (64%) och av de fängelsedömda (40%) markerade att Niklas också var rädd i situationen men det tyckte ingen av kontrollerna. I fritextsvaren framkom svar som tyder på en rädsla hos Niklas att bli lämnad eller förlöjligad. IDAP-gruppen markerade fler än dubbelt så många känslor hos Niklas som kontrollerna gjorde ( $p=0,005$ ) och nästan dubbelt så många som deltagare i fängelsegruppen gjorde (borderline signifikant,  $p=0,054$ ). Skillnaden mellan fängelsegruppen och de två andra grupperna gällande Annikas avsky och förakt för Niklas (ingen i fängelsegruppen medan 80% i IDAP och 64% i kontrollgruppen hade markerat detta) fortsatte vara mycket statistiskt signifikant även efter parvisa eftertester ( $p=0,000$  och  $p=0,001$ ) men skillnaden mellan IDAP- och kontrollgruppen var icke-signifikant ( $p=0,404$ ). Genomgång av fritextsvaren gav ingen ytterligare information angående avsky eller förakt hos Annika. Deltagarna som gått IDAP skrev även betydligt fler och utförligare fritextsvar än deltagare från de andra grupperna. Någon statistisk analys av fritextsvaren har dock ej gjorts som del av denna rapport. Flest signifikanta skillnader uppenbarade sig mellan IDAP- och kontrollgrupperna och minst antal mellan fängelse- och kontrollgrupperna.

Forskargruppen hade förväntat sig att det skulle funnits flest likheter mellan IDAP och kontrollgruppen på grund av större likheter i bakgrundsfaktorer (t.ex. datorvana, utbildningsnivå, missbruk) mellan dessa två grupper i allt utom medelålder. Det är möjligt att IDAP-gruppen urskiljer sig från de andra i sitt sätt att använda RoD/IPV systemet på grund av att de gått det 27 veckor långa IDAP programmet. I detta program har deltagarna analyserat, reflekterat över och diskuterat sina känslor, tankar och handlingar i en parrelation där det förekommer våld det vill säga att denna IDAP-utbildning givit dem verktyg att kunna diskutera sådana koncept varför de kan besvara frågorna i RoD/IPV mer utförligt och beskriva en mera nyanserad bild av den konfliktsituation de ser i filmsekvenserna än männen som ingår i kontrollgruppen och de andra partnervåldsförövarna som inte genomgått IDAP programmet. Det signifikanta fyndet att de flesta av männen i IDAP- och kontrollgrupperna markerat att Annika känt avsky och förakt för Niklas i våldssituationen men att ingen i fängelsegruppen gjort det skulle möjligen kunna förklaras mot bakgrund av att lagöverträdare med våldsamt beteende kan ha ett stort känsloliv med empatistörning som kan inbegripa nedsatt kapacitet att känslomässigt dela andras känslor och låta sitt beteende styras av detta. Det kan förväntas att klienterna i IDAP gruppen genom programmet har ökat den förmågan medan de fängelsedömda uppvisar en fortsatt nedsatt förmåga eftersom de inte genomgått behandling. Resultatet bedöms som mycket intressant och kan tyda på att RoD/IPV kan bidra till bedömning av klienters och patienters förmåga att tolka och bearbeta och

ta till sig av ansiktsuttryck och känslomässiga beteenden. I den kliniska situationen är det mycket svårt att med hög sannolikhet bedöma den typen av faktorer. Detta gör att den beskrivna tekniken, förutom behandling, skulle kunna förväntas vara en del av riskbedömning, såväl inom Kriminalvården som rättspsykiatri och även inom verksamheter med direkta preventiva målsättningar med fokus på individer som ännu inte begått brott, för att upptäcka en sårbarhet med avseende på empatistörning".

## SLUTKOMMENTAR

---

Metodologiskt är det inte möjligt att randomisera partnervåldsförövare till en eller annan påföljd, t.ex. IDAP eller ett program innehållande RoD/IPV systemet, i och med att RoD/IPV inte är del av ett ackrediterat behandlingsprogram inom Kriminalvården. En pilotversion av ett kort interventionsprogram (6 sessioner över 3 veckor) som bygger på RoD/IPV (RoD/IPV short intervention, RoD/IPVsi) håller på att tas fram av forskargruppen bakom RoD/IPV

Om en pilotstudie av RoD/IPVsi faller väl ut, kan en ansökan om ackreditering som behandlingsprogram inom Kriminalvården påbörjas.

Aktuell forskning talar för att det förekommer reciprok våld i partnervåldssituationer det vill säga att män och kvinnor slår varandra. I sin meta-analys från 2000 sammanfattar Archer att det var något mer sannolikt att kvinnor än män utförde en eller flera fysiskt aggressiva handlingar och att de utförde sådana handlingar oftare. Det var mer sannolikt att män skulle orsaka en skada och totalt sett var 62% av de som skadats av en partner kvinnor. Dutton och Nicholls (2005) menar att ett feministiskt perspektiv dominerar myndigheters och behandlares syn på partnervåld och att detta stör framförandet av effektiv behandling genom att lagar och riktlinjer som upprätthåller den genderbaserade och ineffektiva Duluth modellen instiftas. De menar att detta missgynnar kvinnliga partners till män i behandling genom att utesluta mer effektiva psykologibaserade behandlingar. Ehrensaft et al. (2004) hävdar att studier visar att denna enkönade approach inte har empiriskt stöd eftersom båda partners beteenden bidrar till risken för kliniskt signifikant partnervåld och båda partners borde behandlas. Kvinnors partnervåld kan inte förklaras enbart som självförsvar mot männens partnervåld eftersom en kvinnas tidigare aggression mot andra förutspår hennes våld mot sin partner i högre grad än hans misshandel mot henne. RoD/IPV baseras på IDAP modellen men integrerar även KBT och socialinlärning. Det finns möjligheter att utforma RoD/IPV systemet till att innefatta andra partnervåldsscenario än det befintliga till exempel en i vilket våldet utförs av både mannen och kvinnan eller i en samkönad relation.

I den aktuella studien har gruppen fängelsedömda män uppvisat en signifikant lägre intellektuell begåvningsnivå än männen i de andra grupperna. Tengström har i en rapport till Kriminalvården (2010) beskrivit att personer med låg begåvning är en utsatt grupp med hög andel riskfaktorer för kriminellt beteende och med begränsad möjlighet att på avsett vis ta till sig och förändra sig genom Kriminalvårdens programverksamhet. Att försökspersonerna i detta projekt, oavsett begåvningsnivå, både subjektivt och objektivt föreföll förstå RoD/IPV systemet talar för att RoD/IPV även kan användas av sådana personer som på grund av låg intellektuell begåvning har svårt att ta till sig andra behandlingsmodeller inom Kriminalvården.

Den pilotstudie som genomfördes i NOMS i Storbritannien gav klart positiva resultat och stödjer ytterligare tesen att RoD/IPV verkar ge nya möjligheter för behandling av män dömda för våld i nära relationer och att systemet sannolikt kan användas även utanför Sverige.

Således ser vi i projektledningen att RoD/IPV konceptet har stora möjligheter att kunna integreras i såväl befintliga påverkansprogram inom Kriminalvårdens frivårdsverksamhet, som inom nya användningsområden som t.ex. behandling av fängelsedömda och/eller internationellt.

## FÖRFATTARE TILL RAPPORTEN

---

Projektet har genomförts av ett team bestående av

- Uno Fors, professor i medicinsk pedagogisk simulering vid Karolinska Institutet samt professor i IT och Lärande vid Stockholms Universitet
- Marianne Kristiansson, överläkare i rättspsykiatri, adjungerad professor i rättspsykiatri (Karolinska Institutet, Institutionen för Klinisk Neurovetenskap, Programområde Social- och Rättspsykiatri) samt verksamhetschef för RMVs Rättspsykiatriska avdelning i Stockholm
- Kristina Sygel MBChB, specialist i psykiatri och rättspsykiatri, överläkare, Rättsmedicinalverket, Rättspsykiatriska Avdelningen Stockholm samt doktorand vid Karolinska Institutet, Institutionen för Klinisk Neurovetenskap, Programområde Social- och Rättspsykiatri
- Roberto Furberg, Frivårdsinspektör och IDAP-ledare vid Stockholm Frivård Fridhemsplan
- Utvecklingsteam för interaktiva system vid institutionen LIME, KI och vid DSV, SU
- Filmbolaget Hinden/Länna och ett flertal filmare, regissörer och skådespelare engagerade av Hinden/Länna
- Övriga skådespelarinsatser har genomförts av Charlotta Jakobsson (svensk film) resp. Karolina Jakobsson (engelsk film)

Projektledningen vill också framföra vårt varma tack till

- MSc Jan Kowalski för hjälp med statistiken
- Kicko Christmansson för hjälp med tolkning av intelligenstesterna
- Dr. Paul Weatherstone, Head of Community Domestic Violence Programmes, National Offender Management Services, UK
- Alla försökspersoner och kontrollpersoner

## REFERENSER

---

- Akreditering Av Brotts- och Missbruksrelaterade program i svensk kriminalvård. Kriminalvården (year of publication not available), [www.kriminalvarden.se](http://www.kriminalvarden.se)
- American Psychiatric Association. (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. Fourth Edition revised. Washington, DC: APA.
- Arborelius L, Fors U, Kristiansson M, Svensson A-K, Sygel K, Kristiansson M. (2011). A controlled study of an interactive simulation system for mentally disordered violent offenders. *Journal of Offender Rehabilitation* (submitted)
- Archer J. (2000). Sex Differences in Aggression Between Heterosexual Partners: A Meta-Analytic Review. *Psychological Bulletin*, Vol. 126, No. 5, 651-680.
- Babor T F, Higgins-Biddle J C, Saunders J B, Monteiro M G. (2001). *AUDIT: The Alcohol Use Disorders Identification Test: Guidelines for Use in Primary Care*, second edition, World Health Organisation, Department of Mental Health and Substance Dependence
- Bandura A. (1969). *Principles of Behavior Modification*. New York: Holt, Rinehart & Winston. ([www.learning-theory.com](http://www.learning-theory.com))
- Beck A T. (1975). *Cognitive Therapy and the Emotional Disorders*. International Universities Press Inc. ISBN 0-8236-0990-1
- Berman AH, Bergman H, Palmstierna T, & Schlyter F. (2005). Evaluation of the Drug Use Disorders Identification Test (DUDIT) in Criminal Justice and Detoxification Settings and in a Swedish Population Sample. *European Addiction Research*, 11(1), 22-31.
- Bergin R, Fors U. (2003a). Interactive Simulation of Patients- an advanced tool for student-activated learning in medicine and healthcare. *Computers and Education*, 40/4, 361-376.
- Bergin R, Youngblood Y, Ayers M, Boberg J, Bolander K, Courteille O, Dev P, Hindbeck H, Stringer J, Thalme A, Fors U. (2003b). Interactive Simulated Patient – Experiences with Collaborative e Learning in Medicine. *Journal of Educational Computing Research*, 29(3), 387-400.
- Botezatu M, Hult H and Uno G Fors (2010): Virtual Patient Simulation: what do students make of it? A focus group study. *BMC Medical Education* 2010, 10:91
- BRÅ. (2007). Utveckling av dödligt våld mot kvinnor i nära relationer. Rapport 2007:6. Stockholm: Brottsförebyggande Rådet.
- Cannon, W B. (1932). *The Wisdom of the Body*, New York: Norton
- Courteille, O. (2008). *Computer Simulations of the Clinical Encounter. Perceptions and Emotional Aspects*. Thesis. Karolinska Institutet., Stockholm. ( ISBN 978-91-7357-538-6)
- Dutton D G, Nicholls T L. (2005). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1—The conflict of theory and data. *Aggression and Violent Behavior* 10, 680–714
- Ehrensaft M K, Moffitt T E, & Caspi A. (2004). Clinically abusive relationships in an unselected birth cohort: Men's and women's participation and developmental antecedents. *Journal of Abnormal Psychology*, 113(2), 258–271.
- Eliasson M, & Ellgrim B. (2006). *Mäns våld mot kvinnor i en nära relationer. En kunskapsöversikt*. Sveriges Kommuner och Landsting.

Ekman P, Sorenson ER, and Friesen WV (1969). Pan-cultural elements in facial displays of emotion. *Science* 1969; 164: 86-88

Ellaway R, Poulton T, Fors U, McGee JB and Albright S: Building a Virtual Patient Commons. *Medical Teacher* 2008, 30 (2), 170 - 174

[http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV\\_InfopageGeneral\\_\\_\\_\\_3650.aspx](http://www.kriminalvarden.se/templates/KVV_InfopageGeneral____3650.aspx)

<http://www.theduluthmodel.org/history.php>

Integrated Domestic Abuse Programme- IDAP. (2006). Behandlingsprogram för män som misshandlar. Terorimanual. Kriminalvården

Kropp P R & Hart S D. (2000). The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: Reliability and validity in adult male offenders. *Law and Human Behaviour*, 24(1), 101–118.

Lundgren E, Heimer G, Westerstrand J & Kalliokoski A-M. (2001). Slagen Dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning. Umeå: Brottsofferfonden och Uppsala Universitet.

McLaughlin S, Fitch MT, Goyal DG, Hayden E, Kauh CY, Laack TA, Nowicki T, Okuda Y, Palm K, Pozner CN, Vozenilek J, Wang E, Gordon JA. SAEM Technology in Medical Education Committee and the Simulation Interest Group. (2008). Simulation in graduate medical education 2008: a review for emergency medicine. *Acad Emerg Med*, Nov;15(11):1117-29. Epub 2008 Jul 14. Review

Monahan J, Steadman H, Robbins P, Appelbaum P, Banks S, Grisso T, Heilbrun K, Mulvey E, Roth L, Silver E. (2005). An actuarial model of violence risk assessment for persons with mental disorders. *Psychiatric Serv*, 56;810-815

Pence E, Paymar M. (1993). *Education Groups For Men Who Batter: The Duluth Model*. Springer Publishing, New York.

Raven J, Raven J C, Court J H. (1998). *Raven manual: standard progressive matrices*. Oxford Psychologists Press; Oxford, UK.

SBU-rapport. (2005) Riskbedömningar inom psykiatrin- kan våld i samhället förutsägas? Statens beredning för medicinsk utvärdering. Stockholm.

Svensk Författningssamling. Förordning om nationellt kunskapscentrum för frågor om mäns våld mot kvinnor; SFS 2006:1072.

Taylor S E, Klein LC, Lewis B P, Gruenewald TL, Gurung R A R, and Updegraff J A (2000). Biobehavioural responses to stress in females: tend-and-befriend, not fight-or-flight. *Psychological review*, 107, 411-429.

Tengström A (2010). Begåvning och brottslighet hos svenska män. *Kriminalvårdens Reprocentral*.

United Nations Development Program. *Human Development Report 2007/2008. Fighting Climate Change: Human solidarity in a divided world*. United Nations.

Wijk L, Edelbring S, Svensson A-K, Karlgren K, Kristiansson M and Fors U. (2009). A computer based simulation system for risk estimation and treatment of mentally disordered offenders. *Informatics for Health & Social Care Inform Health Soc Care*. Mar; 34 (2): 106-15

World Health Organization .(1993). *The UN Declaration on the Elimination of Violence against Women*. United Nations.







Kriminalvården

---

[www.kriminalvarden.se](http://www.kriminalvarden.se)  
601 80 Norrköping  
Telefon 077-228 08 00  
Fax 011-496 36 40